

„Хришћани, источног ритуала из Гусиња (Васојевићи) увијек су тражили помоћ у интервенцији скадарског консулата да би поткријепили њихова права код отоманских власти и Г. Екар им је у многим ситуацијама пружио знатне услуге.

Мада сиромашни, они су хтјели да подигну у њиховом главном селу једну школу којом би управљао један млади интелегентни човјек, али пошто жртве које су себи наметнули нијесу уопште довољне да покрију трошкове које захтијева изградња ове школе, они су ми се обратили писмом, које имам част да у прилогу доставим Вашој Екселенцији заједно са једним преводом на италијански језик и којим они сигналишу један дефицит од око 300 франака, које они моле од дарезљивости царске владе.

Потписници писма у исто вријеме скрећу пажњу Ваше Екселенције на двије хришћанке које су отете има већ неко вријеме од горштака муслимана из околине Таковице и чији је откуп од ових био фиксиран на четири хиљаде пиастера које Гусињани (мисли се на Величане — Д. В.) нијесу у стању да исплате.

Ако Ваша Екселенција удостоји њихову молбу, коју узимам слободу да препоручим свој њеној наклоности, ја сам убијеђен да са једном помоћу од хиљаду франака изградња школе ће бити исплаћена (soldée) и двије жртве насиља бандита, који станују у призренском пашалуку, биће откупљене.

Име цареве и наше земље су врло дубоко поштована од Васојевића хришћана који више воле да се обрате нама него Сили која исповиједа исту религију као и они“.²

Ова молба Величана је наишла на извјестан одјек код француске владе. Истина, није нам познато да ли је француска влада пружила неку новчану помоћ за школу у Велици, али нам је познато да су код Порте предузети извјесни кораци чези са двије робиње о којима се говори у овој молби.

Др Димо Вујовић

ДВА ПОДАТКА О БОГОЉУБУ ПЕТРАНОВИЋУ

I

Гргур Јакшић и Војислав Ј. Вучковић у својој књизи „Спољна политика Србије за владе кнеза Милоша“ (Београд 1963), у одјелку „Покушај Србије да добије Босну и Херцеговину“, на страни 342. дају један погрешан податак. Говорећи о Гарашаниновим повјереницима у Босни, додају: „Али, у овом последњем, — (Сарајевском одбору — Н. К.) већ после неколико месеци појавило се неслагање међу члановима. Богољуб Петра-

² Исто, fol. 273/4, Скадар 3. новембра 1864.

новић, учитељ у Тешњу и калуђеров рођак, отказао је послушност одбору и почео неопрезно да води агитацију као самозвани босански војвода. Калуђер се ставио на његову страну. Сва настојања из Београда да се сукоб изглади остала су без резултата, и Гарашанин је морао да распусти одбор средином 1867. године.“ Ми нећемо, овом приликом, улазити у проблем организације српских повјереника у Босни, него ћемо само показати „да учитељ у Тешњу“ није био Богољуб Петрановић, него Стево Петрановић. Постоје многобројни архивски подаци (највише у Архиву Историјског института у Београду и у Архиву Српске академије наука и уметности) који јасно расвјетљавају ко је био Богољуб Петрановић и какве је везе одржавао са Београдом. О Стеви Петрановићу доста је и писано, чак и једна књига: Мита — Димитрије Клиџин, „Споменица Стеве Петрановића, националног борца 1835—1913.“ (Нови Сад, 1937), и чудно је како је могло доћи до ове замјене.

Богољуб (Теофил) Петрановић рођен је у Дрнишу 1830. год., завршио богословију у Задру 1852. и службовао као калуђер и учитељ у Прасквици и Савини. Од 1862. до 1869. био је у Сарајеву као учитељ српске школе. 1869. турске власти су га протјерале из Босне. Послије је готово стално живио у Дрнишу. Умро је у Шибенику 1887. године. Документа показују да је Петрановић за вријеме свога боравка у Босни стално био цијењен од српске владе као способан и вјеран њен човјек. Нико Окан је 27. новембра 1868. тражио од владе овакво одобрење: „Да ми се допусти с господином Теофилом Петрановићем у Сарајеву ступити тајно у договор за остварење једне четице у височкој нахији и једне у Романији, које би се имале појавити онда, кад им се буде испоручило и означио дан... При руци имам кључ за шифровање писама с г. Теофилом“ (АИИ, XII/5, 583). Навешћемо још један податак, такође из Архива Историјског института, који говори о Богољубу Петрановићу као српском повјеренику и послјије напуштања Босне. Нико Окан је посјетио Петрановића у Дрнишу, па 23. I 1873. подноси влади овакав извјештај: „Био сам у Дрнишу код Богољуба Петрановића и опазио сам да овај у околини својој ужива велико поштовање. Он је склопио једно друштво — одбор за буђење и ширење српске свијести и идеје ослобођења Срба у Турској... Накратко дакле, Богољуб Петрановић своју дужност врши савјесно и марљиво.“ (АИИ; XII/3, 112). Петрановић се, док је био у Босни, дописивао са својим рођаком Стевом Петрановићем, учитељем у Тешњу, посјеђивао га, био се код њега склонио неколике недјеље кад је колера била у Сарајеву, али Богољуб (Теофил) Петрановић није био никада учитељ у Тешњу. Много аутентичних и датованих архивских података, сачуваних и сређених, расвијетлиће мјесто и значај Богољуба Петрановића у српској политици друге половине XIX вијека.

II

Алија Наметак у свом раду „Полемика Богољуба Петрановића с Ђорђом Х. Лазаревићем у „Сарајевском цветнику“ (Библиотекар, бр. 4, Сарајево 1964) на страни 49. каже: „У раздобљу од средине августа 1863. до септембра 1869. радио је у Средњој мушкој школи или касније реалци Богољуб (Теофил) Петрановић, књижевник и скупљач народних умотворина у Босни и Херцеговини“. Овај податак није тачан. Наметак се, вјероватно, повео за Јосипом Милаковићем, који исто тврди у својој књизи „Библиографија народних пјесама“.

Архивски подаци, међутим, показују да је Петрановић дошао у Сарајево 1862. године. У свом писму српској влади од 12. августа 1875. Петрановић каже: „1862. г. одбор српске школе у Сарајеву позове ме за најстаријег учитеља, ја са пламеним одушевљењем одма (курзив је мој — Н. К.) пођем тамо и наставим мој рад, кога сам продужио са повољним успјехом све до м Јула 1869. г.“ (АИИ, XVII/1, 228). У предговору народних пјесама, који је писао у Обровцу 6. јула 1882, Петрановић каже: „Са скупљањем пјесама и обичаја народних бавио сам се у Босни од 1862. до 1869. м. септембра.“ (Архив САНУ, Етн. зб. бр. 64/3—4)

Има још доста података који ово потврђују, али су за ову прилику и ова два довољна.

Дакле, Богољуб (Теофил) Петрановић приспио је у Сарајево 1862. године, највјероватније у јесен, кад се школе отварају.

Новак Килибарда

САСТАНАК КЊАЗА НИКОЛЕ И МУСТАФА-ПАШЕ 1872. ГОД.

На црногорско-турској граници, а посебно оној према Албанији, постојало је много неријешених проблема, нарочито имовинске природе, па је тамо стање било увијек затегнуто и долазило је до честих инцидената. У том погледу врло осјетљиве тачке биле су Кучи и Веље и Мало брдо. Послије разграничења Црне Горе и Турске, 1859. године, предузиман је низ корака да се постојећи проблеми ријеше. Тако су формиране мјешовите пограничне комисије, одржавани су састанци истажнутих црногорских и турских представника, црногорске мисије су ишле у Цариград итд.¹ Сви ови кораци су давали извјесне резултате, али проблеми нијесу до краја рјешавани, па су се инциденти стално понављали, а напоредо с њима и напори да се они пријатељски рјешавају и по могућности — избјегну. Током 1871. и почетком 1872. било је много таквих инцидената. Због тога је дошло до

¹ Види мој чланак: Црногорско-турски погранични проблеми и Пламенчева мисија у Цариграду 1866. Историјски записи, 2, 1963.